

ชื่อเรื่องวิทยานิพนธ์

การเปลี่ยนแปลงและความสืบเนื่องของรูปแบบและการ
ใช้ภาพจิตรกรรมตามคติมหาชาติชาดกในเขตเชียงใหม่
เมืองหลวงพระบางตั้งแต่ พ.ศ. 2500-2544

ชื่อผู้เขียน

นายมงคล กลั่นบุบผา

ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาภูมิภาคศึกษา

คณะกรรมการวิทยานิพนธ์

อาจารย์ ดร.ม.ร.ว.รุจยา อากาศ	ประธานกรรมการ
อาจารย์ ดร.อภิญา เพ็ญฟูสกุล	กรรมการ
รศ.มล.สุรสวัสดิ์ สุขสวัสดิ์	กรรมการ
อาจารย์กานุพงษ์ เลหาสม	กรรมการ

บทคัดย่อ

การศึกษาเรื่องนี้วัตถุประสงค์ คือ 1) เพื่อศึกษารูปแบบและการใช้ภาพจิตรกรรมที่เขียนขึ้นตามความเชื่อเรื่องมหาชาติชาดก ช่วง พ.ศ. 2500-2544 ในเขตเชียงใหม่ เมืองหลวงพระบาง และการแพร่กระจายของภาพตามคติดังกล่าวจากภาพเขียนในแหล่งอื่นๆในสปป.ลาว 2) เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ของภาพจิตรกรรมมหาชาติชาดกที่อยู่ภายใต้บริบทของการเปลี่ยนแปลงและการสืบเนื่องกับพิธีกรรมเทศน์มหาชาติที่เปลี่ยนแปลงไปตามบริบททางสังคม

จากการศึกษาพบว่า รูปแบบและการใช้ภาพจิตรกรรมตามคติดังกล่าว เปลี่ยนแปลงไปตามองค์ประกอบของอุดมการณ์เชิงอำนาจทางวัฒนธรรม คือ วัฒนธรรมหลัก (dominant culture) สังกัดต่างจากวัฒนธรรมเก่า (residual culture) และการเกิดใหม่ทางวัฒนธรรม (emergent culture) ที่มีลักษณะเป็นพลวัตและปฏิสัมพันธ์กับอุดมการณ์อำนาจการปกครองและระบบเศรษฐกิจ ในช่วงเวลาหนึ่งๆ ซึ่งแบ่งเป็นยุคตามการปะทะประสานของอุดมการณ์เชิงอำนาจทางวัฒนธรรมได้ 3 ยุค คือ ยุคศักดินา ยุคปฏิวัติ และยุคปัจจุบัน

ยุคศักดินา วัฒนธรรมหลวง (great tradition) เป็นวัฒนธรรมหลัก (dominant) ทำให้งานศิลปกรรมตามคติมหาชาติชาดกเป็นงานที่ออกมาจากกลุ่มช่างหลวงในสังกัดของเจ้ามหาชีวิต ซึ่งงานศิลปกรรมที่เกิดจากช่างกลุ่มอื่นถูกขับให้เป็นรายขอบไป สิ่งใหม่ทางวัฒนธรรม (emergent) ที่เข้า

มาในช่วงนี้ คือ ภาพพิมพ์ชุดพระเวสสันดรของ ห้าง ส.ธรรมภักดีและวัฒนธรรมหลวงได้ผนวก
กลืน (incorporation) เอาบางส่วนของภาพชุดนี้เข้าไปโดยปฏิบัติการทางสังคมของช่างหลวงด้วย
การสร้างงานด้วยเทคนิคแบบจารีตแต่ใช้ภาพแบบ ส.ธรรมภักดี

ต่อมาเมื่ออุดมการณ์ทางการปกครองเปลี่ยนแปลงในปี พ.ศ. 2518 ปฏิบัติการทางสังคมภายใต้
อุดมการณ์สังคมนิยมเข้ามาเป็นวัฒนธรรมหลักและขับ โครงสร้างทางวัฒนธรรมของจารีตหลวงให้
กลายเป็นสิ่งตกค้างทางวัฒนธรรม กลุ่มบุคคลภายใต้สิ่งตกค้างทางวัฒนธรรมในยุคศักดินาอย่าง
พระสงฆ์ได้เข้ามาสนับสนุนการสร้างงานศิลปกรรมแทนกลุ่มผู้นำยุคศักดินา และการที่ภาพแบบ ส.
ธรรมภักดีมีนัยในแง่ของประโยชน์ใช้สอย (utility) ใช้ทั้งประกอบพิธีกรรมและการตกแต่ง รวมถึง
ทำหน้าที่เป็นกระบวนการขัดเกลาทางสังคม (socialization) ซึ่งมีปฏิสัมพันธ์ทั้งทางด้านการเมือง
เศรษฐกิจ และวัฒนธรรมคือ ผลิตง่ายต้นทุนต่ำ และในเขตตัวเมืองภาพจิตรกรรมที่เขียนขึ้นตามคติ
มหาชาติชาดกมิได้ถูกทำให้เป็นวัฒนธรรมนิยม (popular culture) ผ่านสื่อพิธีกรรมการเทศน์
มหาชาติเพียงเท่านั้น แต่การเข้ามาของสื่อสิ่งพิมพ์เป็นพาหะที่สร้างความแข็งแกร่งให้กับวัฒนธรรม
นิยมทำให้เรื่องของหลวงแพร่หลาย (popularize) ได้อย่างรวดเร็วขึ้นในเขตเมือง มีมิติใหม่ๆที่ไม่ได้
จำกัดอยู่เฉพาะแต่พิธีกรรม ในร้านขายหนังสือ หรือในตำราเรียน เป็นต้น

ถึงปัจจุบันหลังจากหลวงพระบางเป็นเมืองมรดกโลก การท่องเที่ยวถูกทำให้เป็นสินค้า
(commoditization) องค์ประกอบของอุดมการณ์เชิงอำนาจที่เกิดขึ้นใหม่คือ“ทุน”ภายใต้ปฏิบัติทาง
สังคมผ่านสถาบันสังคมที่เกิดใหม่คือ สำนักงานผู้แทนจากยูเนสโก (UNESCO) และการท่องเที่ยว
ภายใต้อำนาจรัฐผ่านแผนกแถลงข่าวและวัฒนธรรมเข้ามาปะทะประสานกับสิ่งตกค้างทางวัฒน
ธรรมศักดินา ในการฟื้นฟูความรู้ช่างแบบจารีต ซึ่งเป็นการให้ความสำคัญในเรื่องการอนุรักษ์
และปฏิบัติการทางสังคมทั้งหมดนั้นได้ปะทะกับภาพจิตรกรรมแบบ ส.ธรรมภักดี ด้วยการโอบอุ้ม
ชาวทับภาพดังกล่าว เมื่อทุนคือวัฒนธรรมหลักที่ทำให้การท่องเที่ยวกลายเป็นสินค้า งานศิลปกรรม
จึงต้องกลับมาปรับใช้ทุนและลดบทบาทหน้าที่ทางสังคมลงไป ในอนาคตก็ยังไม่อาจคาดเดาได้ว่า
งานจิตรกรรมแบบตามคติมหาชาติชาดกนี้จะกลับมาเป็นที่ยอมรับจากวงการค้าและทำหน้าที่ทาง
สังคมอีก แต่อย่างไรก็ตามอาจมีการประนีประนอมกับทุนจนกระทั่งสามารถกลับเข้ามาสู่โครงสร้าง
หลักของอุดมการณ์เชิงอำนาจทางวัฒนธรรมซึ่งเป็นเรื่องยากที่จะคาดเดา จึงต้องคอยดูกันต่อไป

Thesis Title	Change and Continuity in the Style and Usage of Mahajaka Jataka Paintings in Chiang Thong Area, Luang Prabang, Lao P.D.R during 1957-2001	
Author	Mr.Mongkol Klinbuppha	
M.A.	Regional Studies	
Examining Committee	Lect.Dr.M.R Rujaya Abhakorn	Chairman
	Lect.Dr.Apinya Fengfusakul	Member
	Assoc.Prof.M.L. Surasawas Suksawas	Member
	Lect.Mr. Panupong Laohasom	Member

Abstract

The objectives of this study are 1] to study the style and usage of Mahajaka Jataka mural paintings made during the period 2500-2544 B.E (1957-2001) within Chiang Thong area of Luang Prabang, Lao People 's Democratic Republic and their proliferation in other places in the country, and 2] to study the relationship between Mahajaka Jataka's paintings and the Mahajaka sermon ceremonies under the context of social change and continuity

From the study it is found that the style and usage have changed according to the ideological components of cultural power, that is to say the dominant culture, the residual culture and the emergent culture which are dynamic and interact with ideology, political power and the economic system during each period. There are three periods: traditional, revolutionary and the present period.

In the traditional period, the great tradition was the dominant culture that caused the artistic works relating to the Mahajaka Jataka tradition to be produced by royal artists under the patronage of the monarch while works by other artists were pushed to the periphery. The emergent culture during this time was the set of

Mahavessantara Jataka paintings by S. Thammaphakdi company. The royal artists of the great tradition partially incorporated this set of paintings into their practice, but presenting them using the traditional style.

Later on, when there was a change of political ideology in 1975, the social practice under the revolutionary ideology became the dominant culture and drove out the cultural structure of the great tradition, turning it into a residual culture. Those who live under the residual culture such as Buddhist monks came to replace the traditional leaders as the supporters of art production. Since S. Thammaphakdi products could be used in many ways, both during the rituals and as decoration and including socialization that interacts with politics, the economy and culture because of its low costs, the paintings that were produced in the Mahajaka Jakarta tradition in the urban area have not only become popular culture through the sermon ceremonies, the availability of print materials also strengthened the rapid spread of the great tradition within the area. There are now other dimensions available that are not confined only to ceremonies but also in bookshops and text books.

At present, after Luang Prabang became a World Heritage City, tourism was commodified. The new component in the political ideology is “capital” under the social practice and new social institutions, such as the office of the UNESCO representative and the national tourist authority, who work under state power though the local office of the Ministry of Information and Culture. power to participate residual culture in re-improving Royal artist's work. The interaction with the residual culture produces a revival of the traditional artistic techniques with emphasis on conservation. The social practice confronts S. Thammaphakdi culture resulting in its erasure by a white paint.

As capitalism becomes the dominant culture that makes tourism a commodity, art has to serve capital and reduces its social roles. It is hard to say whether the arts of the Mahajaka Jataka tradition will be accepted again and return to perform its social roles once more. It is possible there will be a compromise with capital and the return to the main structure of the ideology of cultural power.